

spronkelijken avonturen-roman van S. VAN HOOGSTRATEN aan, naar het schijnt als betere proeve in een niet zeer betrouwbaar genre. Het drama, als lectuur, sloten zij volstrekt niet uit. Zij schreven er zelf wel; zooals REVIUS zijn *Haman* 55). In de prozakunst namen de Gereformeerden reeds door den Staten-Bijbel een eerste plaats in. Niet zonder kunst was ook veel stichtelijk werk. MARNIX' invloed bleef. En pittig proza, verhalend en betoogend, schreven DE BRUNE, HEERMANS, CATS. De veelschrijvende theoloog F. RIDDERUS vond ook nog den tijd voor zulk werk, novellen bevattend naast moraal en historie. Wat geschiedenis betreft, HOOFT vond zijn beste navolgers in predikanten, ook Gereformeerde. En zou de lectuur van BRANDT's *De Ruyter* of van MONTANUS' verschillende geschiedwerken litterair niet minstens zooveel waarde hebben gehad, als die van de *Afrikaanse Sofonisba* of den *Vermaaklijken Avonturier*? Men kan moeilijk van de Nederlandsche puriteinen zeggen, in den trant van wat wij van de Engelsche hoorden, dat zij de volkslectuur beperkten tot Bijbel, martelaarsboek, CATS en stichtelijke tractaten. Ik wil hiervoor niet ophalen van de groote belezeneheid, in klassieken en allerlei modernen, van mannen als HUYGENS en CATS zelf, al achten kenners van MILTON het wel van belang, bij dezen daarop te wijzen. Maar omdat het een predikant, een ijveraar voor de „praktijk der godzaligheid” betreft, en tegelijk ook de eenvoudige vromen, maak ik u opmerkzaam op de voor volkslectuur bestemde *Verhemelde Ziele* (1658) van Ds. SIMONIDES, waarin Jezuiten worden geciteerd en oude Katholieke mystieken: S. BERNARD, S. FRANCISCUS, XAVERIUS, LOYOLA; niet alleen CATS, DE BRUNE en HUYGENS, maar ook WESTERBAEN, en met bijzonderen lof BARLAEUS; HOOFT als „'t hoofd der poëten”, met ERASMUS en LIPSIUS. En ook VONDEL, schoon deze zonder zijn naam.

Waren die puriteinen met de litteraire ideeën en vormen toch niet achter? Integendeel; zij gingen in meer dan een opzicht vooraan. Wij zagen reeds, dat SIMONIDES — en het geldt in het algemeen voor de mystiek-aangelegden — ook in de middeleeuwen nog aansluiting vonden. Het lijkt haast romantiek. De pleiters voor rijmlooze, klassieke verzen, honderd en meer jaren voor ze mode werden in Duitschland — en bij ons — waren BRANDT, en de Gereformeerde predikanten GODDAEUS en MARTINIUS. Wat van meer belang is, de dwaasheid van klassiekeheidensche mythologie in de kunst van christenen hebben zij van den aanvang af beter doorzien dan alle anderen. Wat VAN GOENS daaromtrent nog weer in 1765 moest betoogen, wisten zij reeds in 1660 en daarvoor. Belangrijker nog: zij schonken aandacht aan den burger en den boer, aan het volk, nog anders dan als object en milieu en publiek voor schouwburg-kluchten. Evenals in Engeland, voorzagen zij het van goede literatuur, naar zijn behoefte. Welk een verspreiding van CATS, van SLUITER, CAMPHUYZEN, LODENSTEYN, LUYKEN! Met *Economische Liedjes* en *Liederen voor den Boerenstand* kwamen WOLFF en DEKEN op het einde der 18de eeuw de „gemeene burgerluiden”, „den Ambagtsman, den Boer, de Werkmeid”, welwillend tegemoet: „zogenaamde Geestelijke Liederen” hadden zij al genoeg, meenden zij, — aan die van GELLERT, vertaald door GRAVE. Dat volk had echter al eenige kennis aan poëzie, oudere, niet zoo uit de hoogte neergelaten, en niet zoo kinder-